

Катерина ПАВЛУШЕНКО

здобувачка ступеня магістра за ОПП «Управління освітою»

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

(м. Київ, Україна)

ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: академічна доброчесність, політика академічної доброчесності, культура чесного навчання, недоброчесні практики, якість освіти.

Поняття доброчесності, зокрема академічної доброчесності, в освіті охоплює дотримання етичних принципів та правових норм усіма учасниками освітнього процесу. Закон України «Про освіту» визначає академічну доброчесність як сукупність етичних принципів і встановлених законом правил, якими мають керуватися учні, педагоги та науковці під час навчання, викладання чи дослідження з метою забезпечення довіри до результатів навчання та наукових досягнень [1, с. 19]. Дотримання принципів доброчесності є передумовою високої якості освіти та чинником формування суспільної довіри до діяльності закладу освіти.

Взаємозв'язок доброчесності з розвитком закладу освіти проявляється через вплив на репутацію та ефективність освітнього процесу. Культура академічної доброчесності сприяє зростанню довіри громади до результатів роботи школи та забезпечує прозорість в оцінюванні успішності учнів. Натомість поширення недоброчесних практик (списування, плагіат, упереджене оцінювання тощо) знижує якість освіти, гальмує розвиток закладу, зменшує мотивацію учнів і довіру з боку батьків та суспільства. Формування культури доброчесності є обов'язковим елементом розвитку сучасного закладу освіти. Дослідження свідчать, що навчальні заклади з високим рівнем академічної доброчесності мають кращі результати та стійкий авторитет у спільноті. Отже, доброчесність в управлінні є стратегічним ресурсом

розвитку школи, що закладає основу для якісної освіти та виховання відповідальних громадян.

Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI, США) визначає шість фундаментальних цінностей академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність і відвага. Чесність означає правдивість у всіх навчальних і управлінських діях; довіра — основу співпраці та обміну ідеями; справедливість — прозорі та об’єктивні оцінювання; повага — взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу; відповідальність — особисту й колективну відповідальність за дотримання норм; відвага — готовність відстоювати етичні принципи навіть під зовнішнім тиском.

В Україні забезпечення академічної доброчесності регламентується низкою законодавчих актів і документів. Ключовими є Закони України «Про освіту» (2017) та «Про повну загальну середню освіту» (2020) [1; 2]. Закон «Про освіту» вперше на законодавчому рівні закріпив поняття академічної доброчесності (ст. 42) та окреслив обов’язки учасників освітнього процесу щодо її дотримання. Закон «Про повну загальну середню освіту» деталізує вимоги до внутрішньої системи забезпечення якості освіти в школах, включно з політикою доброчесності (статті 42, 43). Крім законів, важливими є підзаконні акти та методичні рекомендації Міністерства освіти і науки України (МОН), зокрема наказ № 1313 (2018), яким затверджено Типовий кодекс академічної доброчесності для педагогічних працівників [3]. Державна служба якості освіти України розробила критерії інституційного аудиту, що передбачають оцінювання рівня доброчесності в закладі. На рівні школи нормативною основою політики доброчесності є положення про академічну доброчесність, що затверджуються відповідно до чинного законодавства та рекомендацій МОН.

Законодавство України визначає основні види порушень академічної доброчесності, універсальні для всіх освітніх закладів:

- академічний плагіат — привласнення чужих наукових або творчих результатів, зокрема текстів або ідей, без посилання на автора;
- самоплагіат — повторне використання власних раніше опублікованих робіт без належного посилання на попередні публікації;
- фабрикація — вигадання неіснуючих даних чи фактів, які використовуються в освітньому процесі або дослідженнях;

- фальсифікація — свідоме перекручення або модифікація наявних даних чи результатів;
- списування (шахрайство на іспитах) — використання сторонньої допомоги або несанкціонованих джерел інформації під час виконання навчальних завдань;
- обман — свідоме надання неправдивої інформації щодо власної освітньої діяльності;
- хабарництво — пропозиція, надання або отримання неправомірної вигоди з метою впливу на результати навчання;
- необ'єктивне оцінювання — свідоме завищення або заниження оцінок результатів навчання;
- неправомірна допомога чи втручання — надання забороненої допомоги або тиск на вчителя з метою впливу на оцінювання.

Ці порушення заборонено в освітніх закладах усіх рівнів. За їх вчинення передбачено академічну відповідальність: для здобувачів освіти — від зауваження до повторного проходження оцінювання чи відрахування; для педагогів — від зауваження до позбавлення кваліфікаційної категорії чи педагогічного звання.

Впровадження принципів академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти має свої особливості, зумовлені віковими характеристиками учнів. Культуру доброчесності потрібно формувати з початкової школи, поступово охоплюючи всі рівні освіти. Принцип академічної доброчесності має бути наскрізним в усьому освітньому процесі, інтегруючись у навчання та виховання.

Успішна реалізація потребує системного підходу з боку керівництва закладу. Школа має розробити та реалізувати політику академічної доброчесності як складову частину внутрішньої системи забезпечення якості освіти, створити атмосферу нульової толерантності до будь-яких проявів обману чи плагіату, а педагоги мають власним прикладом демонструвати етичну поведінку [3; 4].

Важливим є залучення всіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів і батьків. Доцільно залучати учнів до розроблення шкільних правил і кодексу доброчесності, проводити просвітницьку роботу, мотивувати дотримання правил, пояснюючи переваги чесної поведінки. Учителям варто формулювати такі завдання, які неможливо списати, прозоро доносити критерії

оцінювання, уникати перевантаження учнів, щоб не провокувати їх на порушення.

Педагогам доцільно проходити підвищення кваліфікації з питань академічної доброчесності, опанувати сучасні методики, що запобігають списуванню й плагіату, використовувати цифрові інструменти для перевірки оригінальності робіт.

Отже, впровадження доброчесності в школі — це тривалий процес формування культури чесного навчання. Він охоплює формування ціннісних установок, зміну стереотипів (як-от толерантність до списування) та створення нового середовища, де чесність є нормою. Для успішності цього процесу потрібно, щоб принципи доброчесності були зрозумілі, прийняті й підтримані всіма учасниками освітнього процесу. Саме така спільна підтримка створює основу для сталого розвитку закладу освіти на засадах етики та якості.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 6. Ст. 41.
3. Про затвердження Типового кодексу академічної доброчесності для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 27.12.2018 № 1313. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0166-19#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
4. Критерії оцінювання освітньої діяльності під час інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти / Державна служба якості освіти України. URL: <https://sqe.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2025).
5. The Fundamental Values of Academic Integrity / International Center for Academic Integrity. 2014. URL: <https://academicintegrity.org/resources/fundamental-values/> (date of access: 05.05.2025).